

näkökulmia yhden elämän lopusta

Jani Sipari
erikoistuva lääkäri
Hyks, ATeK

Kannas

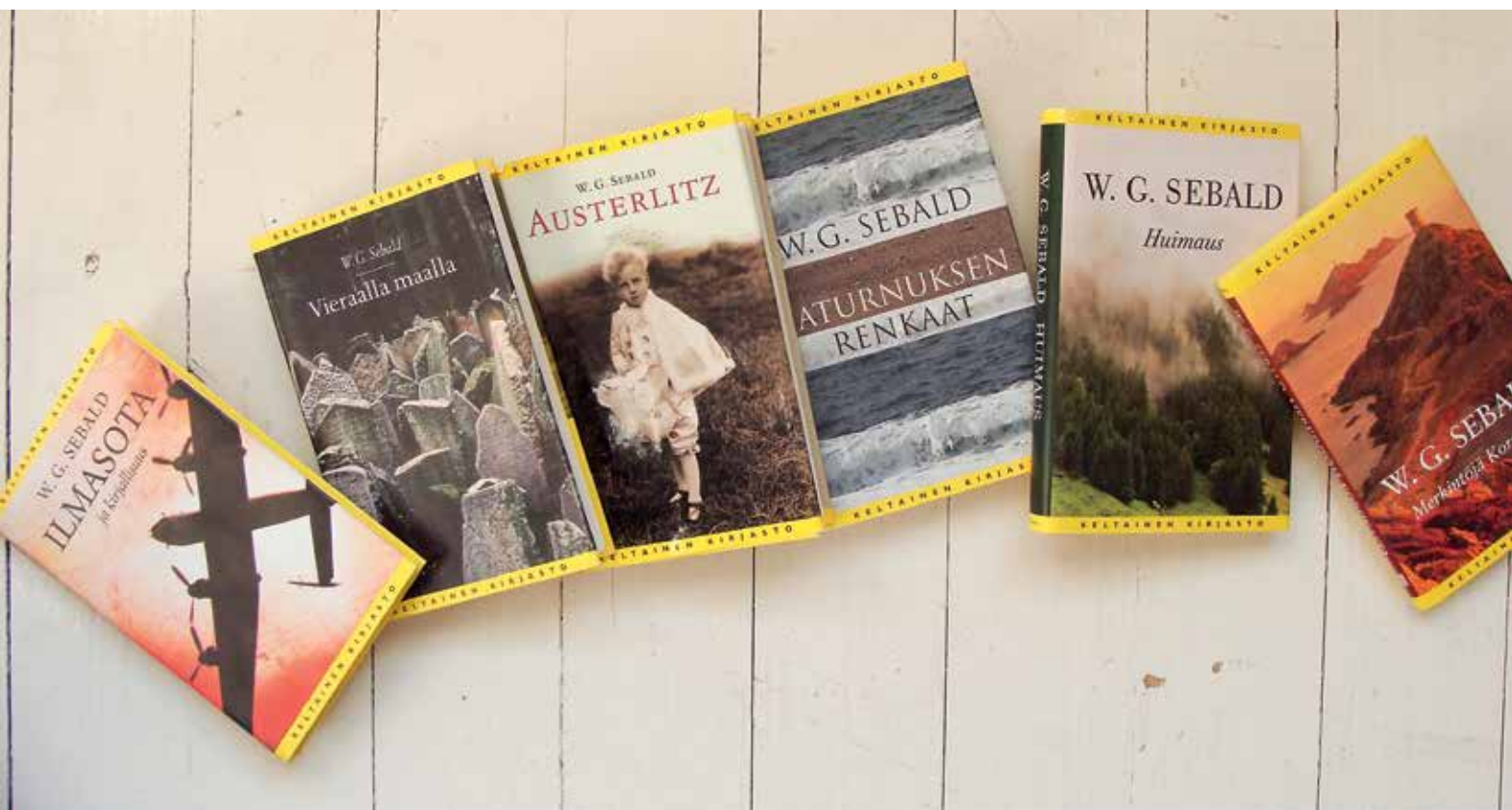
Olin kesällä Itä-Suomessa patikoimassa paetakseni tyhjyyttä, joka minut työuupumuksen jälkeen oli vallannut. Vuoksen rantatörmältä nähtynä vanha jugendlinna torneineen kohosi epätodellisenä vasten tummaa, ukkosta enteilevää taivasta. Tutkin hetken aikaa kuuluisan kosken rantoja ja suuntasin sen jälkeen valtionhotellin raskaiden kivisten kaarien ali sen hämärään käytävään. Paikka vaikutti autiolta ja mietin, oliko näky ollut samanlainen jatkosodan aikaan, kun sotilashallinto-osasto oli kesken kaiken kiireesti muuttanut Mikkeliin. Vastaanottotiskin takaa löysin nuoren naisen aikakauslehteä silmäilemästä. Hän ei aluksi huomannut sisääntuloani ja säpsähti sitten kuin olisi nähnyt aaveen.

Tunsin oloni kuumeiseksi ja söin aikaisen illallisen isossa ruokasalissa, jonka seinille ripustetuissa maalauksissa toistuva kuohuva koski oli taiteilijoiden lisäksi houkutelut tänne itäisen Suomen perukoille valtionpäämiehiä Venäjän keisarinna Katariina II:sta aina Brasilian keisari Pedro II:een. Mutta koskella oli myös synkempi historiansa niiden vanhempien sydämissä, jotka olivat menettäneet lapsensa sen kuohuihin. Jäin miettimään, mikä sai nuoren mielen synkkenemään niin, että ainoaksi ulospääsyksi tarjoutui syöksyminen valkoiseen vaahtoon. Aiemmin päivällä näkemäni, rantatörmän paviljongin puiseen tolppaan tussilla kirjoitetut sanat ”It will take a lifetime before I love again” tuntuivat riittämättömältä selitykseltä.

Seuraavana aamuna taivas oli kirkas ja jatkoin matkaani Saimaan rannalle Rauhaan, jonne entisen psykiatrisen sairaalan paikalle oli avattu kylpylähotelli. Alue oli osittain vielä rakenteilla ja vaikutti autiolta lukuun ottamatta muutamaa matkailuautoa ja venäläistä perhettä. Sivummalla

purkuaan odottavan rapistuneen vaalean kerrostalokompleksin edessä, jonka parvekkeilta puski sammalta ja koivunvesoja, näin yksinäisen miehen, joka vuoroin vilkuili rakennusta ja vuoroin teki merkintöjä muistikirjaansa. Jokin hahmon kiihkeässä olemuksessa sai minut vakavasti epäilemään, ettei sairaalaa oltu koskaan lakkautettuakaan ja että edessä istuva mies oli kuin olikin yksin asukeista. Päästyäni lähemmäksi mies nousi ylös kuin vapautettu jousi, ja kohdistamatta katsettaan minuun hän otti lakin päästään ja luonnotoman suorasukaisesti tuli esittelemään itsensä. Hänen nimensä oli Jaakko Kannas. Oletko pannut merkille, miten rauhoittavaan ympäristöön vanhat mielisairaalat on aikoinaan rakennettu, Kannas sanoi. Hän esitteli muistikirjansa lehtiä, joissa oli piirustuksia ja merkintöjä Lapinlahden, Nikkilän, Kellokosken, Laajakosken ja Rauhan sairaaloista. Olen tutkinut näitä sairaala-alueita koko aikuisikäni ymmärtämättä tarkkaa syytä kiinnostukselleni, sanoi Kannas, ja lisäksi olen lukenut kymmeniä oppikirjoja ja muistelmia suomalaisesta mielisairaanhoidosta ja psykiatrian historiasta. Olen usein miettinyt, onko se näiden paikkojen kauneus, eristyneisyys vai menneisyys, joka saa minut aina palaamaan ja etsimään uusia yksityiskohtia, sanoi Kannas.

Hän halusi näyttää minulle läheisen hautausmaan ja lähdin seuraamaan hänen raskaiden vaelluskenkiensä askellusta. Viime kuussa, kun uutinen äitini kuolemasta tavoitti minut, sanoi Kannas, menin pois tolaltani siinä määrin, etten enää erottanut kumpi lopulta oli järkyttävämpää, äidin poismeno vai oma reaktioni suru-uutiseen. Tunsin lapsekkaan alkukantaisesti tulleeni hylätyksi, mikä tuntui absurdilta. Ymmärsinhän samalla äidin olleen jo hyvin iäkäs ja osanneeni



odottaa hänen kuolemaansa. Kun tuon tunnekuohon vallassa sitten selailin muistikirjaani, aloin hiljalleen ymmärtää, että nämä sairaalarakennukset, laajat puistot, niiden järvenrannat, ohi verkalleen virtaavat joet tai merenlahdet olivat minulle tuttuja jo lapsuudesta. Toinnuttuani selvitin asiaa lisää vanhempieni vielä elossa olevilta ystäviltä ja sukulaisilta, ja sain kuulla, että äitini oli kärsinyt sielullisesta sairaudesta ja tarvinnut useita sairaalahoitajaksoja ensimmäisten elinvuosieni aikana. Vasta silloin tiedostin, että unissani toistuva hahmo, nainen, joka istuu hiljaisena rantatörmällä ja jonka kasvoja varjostaa leveälierinen olkihattu, olikin varhainen muistikuvani äidistä, sanoi Kannas. Olimme saapuneet hautausmaan portille ja Kannas osoitti edessä olevaa suurta kiveä, johon oli kirjoitettu: *Rauban hautausmaa on perustettu 8.12.1939. Tänne on haudattu joitakin sotilaita ja Rauban psykiatrisen sairaalan potilaita, joiden kotikunta jäi rajan taakse.* Minua usein pelottaa, sanoi Kannas, kun mietin miten paljon ihmiskunta on unohtanut ja miten vähän me lopulta haluamme muistaa. Muistaako kukaan näitä vainajia enää tänä päivänä? Tai kolmenkymmenen vuoden kuluttua? Odotas, haluan lukea sinulle erään katkelman, Kannas sanoi. Sitten hän kaivoi satularepustaan ohuen kirjan. Se oli Sebaldin

Merkintöjä Korsikasta, ja luki minulle ääneen: *Pierre Bertaux kirjoitti jo kolmekymmentä vuotta sitten ihmiskunnan muuttumisesta, että muistot, säilyttäminen, talletus olivat elintärkeitä aikana, jolloin asutus oli harvaa, valmistamiemme esineiden määrä vähäinen ja vain tilaa oli yllin kyllin. Kenestäkään ei silloin voinut luopua, ei sittenkään kun hän oli jo kuollut. Mutta 20. vuosisadan loppupuolen kaupunkiyhteisöissä, joissa jokainen on käden käänteessä korvattavissa ja oikeastaan jo syntymästään saakka ylimääräinen, liikaa, on päästävä eroon turhasta painolastista, kaikesta mitä voisi muistella, on tyystin unohdettava nuoruus, lapsuus, syntyperä, esi-isät ja sukulaiset. Vielä jonkin aikaa ovat käytössä internetin uutuuudet, virtuaaliset muistopaikat, joissa voi muistella rakkaita vainajiaan ja käydä heidän virtuaalisilla haudoillaan. Mutta myös tämä virtual cemetery katoaa aikanaan eetteriin, ja koko menneisyys haihtuu ja sulaa muodottomaksi, tunnistamattomaksi ja myräksi massaksi. Ja kun meillä ei enää ole muistoja ja edessämme on tulevaisuus, jota ainutkaan ihmismieli ei enää voi käsittää, me erkanemme elämästä haluumatta viipyä enää edes tuokion vertaa, emmekä liioin kaipaa pääsyä takaisin edes pieneksi hetkeksi. ■*

Kiitokset W. G. Sebaldille hänen viisaista, romaanin rajoja laajentavista kirjoistaan.